

peccandi possibilis sit, tractandum est disputatione sequenti: certum tamen videtur non esse necessarium ad peccatum ex malitia, ex ratione facta, quia peccatum ex malitia frequens est: ille autem modus vel nunquam, vel raro contingit. Item, quia peccatum ex consuetudine voluntarium, secundum omnes, est peccatum ex malitia, et tamen non semper fit cum illa consideratione actuali. Denique neque ille modus sufficit ad peccandum ex malitia: nam maxime operabitur quis contra illam totam scientiam ex passione aliqua, et sic erit peccatum ex passione.

9. *Tertia sententia.* — Tertia sententia est D. Thomæ 1, 2, quæst. 78, art. 3, tunc aliquem peccare ex malitia, quando voluntas de se ipsa fertur ad malum, quia tamen voluntas non fertur ad malum, eo quod malum est, ex mali propensione, addit D. Thomas oportere, ut feratur ex aliqua deordinatione, quam interdum dicit esse pravum habitum, ut quæst. 3, de Malo, art. 12, interdum vero ait esse, vel aliquod peccatum præcedens, ut desperatio, etc., vel certe aliqua complexio naturalis, et prava corporis dispositio, etc. Sed hæc omnia indigent explicatione, et videtur mihi melius explicari hoc peccatum per negationes, quam per affirmationes.

10. *Quarta propositio.* — Quarta propositio. Peccatum ex malitia est illud, quod absque ignorantia, vel passione, atque adeo plena libertate et voluntate committitur. Hæc patet primo, quia hoc peccatum ab omnibus distinguitur contra alia duo genera peccatorum: ergo est tertium membrum reliqua omnia peccata complectens: et ratione confirmatur, nam, ut D. Thomas ait, homo peccat ex malitia, quando ipse ex sese fertur ad malum, propter quod Aristoteles 7, Ethicor., cap. 7 et 8, vocat hoc peccatum *ex electione*, et sacra Scriptura vocat illud *quasi ex industria*, Job. 34. Sed tunc proprie movetur homo isto modo, quando neque ex passione, neque ex ignorantia, sed propria libertate movetur, nam sola ignorantia est, quæ ex parte intellectus potest minuere potestatem voluntatis, sola etiam passio est, quæ potest quasi nonnullam vim ipsi voluntati inferre: ergo quando neutra istarum circumstantiarum adest, peccatum est plene liberum, et sine ulla excusatione proprie commissum, et ideo ex malitia proprie dicitur.

11. *Ad primum in num. 1.* — Ad argumenta in principio, ad primum jam dictum est eam inconsiderationem, quæ conjuncta est cum

omni peccato per se, non sufficere ad peccatum ex ignorantia, et consequenter non repugnare cum peccato ex malitia, quia moraliter non censetur minuere libertatem, quia facillimo negotio vitari potest, quando non adest passio, neque ignorantia.

12. *Ad secundum ibidem.* — Ad secundum patet ex dictis, peccatum non dici ex malitia, quia ex priori peccato oriatur, sed quia ex libertate sola, quæ veluti de sese prave utitur sua facultate, et ideo quasi denominatione extrinseca, malitia nuncupatur: quare cum divus Thomas ait peccatum ex malitia oriri ex illis inordinationibus enumeratis, intelligendum est, ex illis sumi quidem occasionem peccandi, quatenus ratione illarum fit, ut obiectum appareat conveniens, vel ut removeantur ea, quæ possent impedire peccatum, tamen ut doctrina sit generalis, non est intelligendum illas inordinationes esse semper necessarias, sed vel illas, vel aliquid illis proportionale, quod etiam ipse D. Thomas indicavit, art. 1, ad 3, et art. 3, ad 3, et patet in primo peccato primi Angeli.

13. *Ad tertium.* — Ad tertium respondeo, quando ignorantia est peccatum, ipsa potest esse peccatum ex malitia, si directe, et plene libere ametur, et ex passione, et ex ignorantia, quia ipsa potest reflecti in se. Ad secundam partem respondeo, suggestionem semper in hominibus excitare passionem quamdam; si tamen id non faciat, ut in Adamo, et Angelis, aliqui volunt hoc peccatum non comprehendere sub ista divisione: sed melius dicitur illud esse peccatum ex malitia, quia est plene liberum, et tota illa suggestio solum est tanquam propositio objecti. Et ad eundem modum est dicendum de prava complexionem naturali, quando est occasio peccandi. Nam frequenter hæc complexio in tantum est occasio ad peccatum, in quantum excitat passionem, ut divus Thomas, 1, 2, quæst. 77, art. 7, indicat; si tamen nullam passionem moveat, sed solum sit occasio peccandi, in quantum ratione illius hæc potius objecta, quam illa offeruntur tanquam convenientia, tunc tale peccatum est ex malitia, quia plene et perfecte liberum; et hæc est differentia inter passionem et naturalem corporis complexionem, in quo Cajetanus 1, 2, quæst. 78, articul. 7, laborat. Ad tertiam partem argumenti respondeo diversis rationibus posse pertinere illud peccatum ad diversa membra, vel ad illud potissimum, quod magis libertatem diminuit.

14. *Tria consecraria ex dictis.* — Ex dictis

primo colligitur divisionem istam esse sufficientem, et inductione patet etiam. Secundo colligitur esse divisionem accidentalem, non essentialem, quod per se constat, quia solum ex diversis circumstantiis, *quomodo* sumitur: patet etiam ex dictis. Tertio colligitur ex his peccatis gravissimum esse suo modo peccatum ex malitia: patet, quia est maxime liberum, et quia ex sua ratione fit cum majori contemptu, quæ maxime aggravant peccata; videatur Augustinus 14, de Civitate, cap. ultimo, et Aristoteles 7, Ethicorum, cap. 3, ex aliis vero duobus membris peccatum ex ignorantia, et liberum, et voluntarium diminuit: passio vero licet libertatem minuat, auget voluntarium, item quia facilius potest quis vitare peccatum ex passione, quam ex ignorantia: videatur Augustinus 6, contra Julianum, cap. 1.

DISPUTATIO V.

DE CAUSIS PROPRIIS ET INTERIORIBUS
PECCATORUM.

SECTIO I.

An in voluntate possit esse peccatum.

1. *Notatio prima pro titulo.* — *Notatio secunda.* — Peccatum quatenus peccatum est, nullam proprie formalem causam habet, præter eam inordinationem, a qua formaliter denominatur peccatum: et quia hæc inordinatio est præter intentionem operantis, ideo peccatum ut tale est, neque formalem causam habet, licet ut est actus, sit aliquo modo propter finem, de quo fine satis supra disputavimus. Igitur de causa materiali et efficiente agendum est, sciendum est autem ex D. Thoma, peccatum proprie esse actum immanentem, nam est actus voluntarius, qui manet in operante, et denominat illum peccatorem, unde necesse est idem esse proximum efficiens, et materiam peccati, nam actus immanens in eo subjecto recipitur, a quo fit, et ideo de utroque simul erit dicendum. Præterea supponendum est tanquam certum, contra quemdam antiquum errorem Albanensium, quem Castro, verbo *peccatum*, hæresi 3, refert: hominem ipsum esse proximam causam effectivam, atque adeo proximum subjectum peccati, quod per se notum est ex dictis: et patet ab effectu, quia ipse homo est qui punitur, unde de supposito agente nulla manet quæstio, sed tota est de potentiis, in quibus potest esse peccatum.

2. *In quo versetur quæstio.* — Quæritur ergo primo, utrum in voluntate possit esse peccatum: et simul, utrum sola voluntatis libertas possit esse prima radix, et origo peccandi, atque adeo sufficiens. In hac autem quæstione unum est de fide certum, nempe in voluntate esse vere et proprie peccatum, et solum ejus consensum sufficere ad peccandum: hoc patet ex Matth. 5, 6 et 7, et ex dictis supra de malitia morali, quam totam in interioribus actibus constituimus, quia illi sunt proprie humani, et voluntarii: eadem autem est ratio de deformitate peccati. Confirmatur, nam hæc ratio in voluntate angelica potuit esse peccatum, et in hoc errarunt olim Hæbræi totam justitiam, atque adeo totum id quod est peccatum, ponentes in actibus externis, ut colligitur Matth. 6, et refert Josephus 12, Antiquit. 1, cap. 13, contra quos facit illud psalmi 53: *Si iniquitatem aspexi in corde meo*, etc.

3. *Corollaria quatuor.* — Colligitur jam primo ex his voluntatem esse, quæ proxime efficit peccatum. Patet, qui est actus vitæ, et appetitio libera. Secundo sequitur deformitatem peccati proxime quasi inherere in actu ipso, et per illum in voluntate. Patet, nam proxime et immediate actum denominat, ratione jam dicta. Tertio sequitur voluntatem non esse causam physicam per se, et directe influentem in deformitatem peccati; esse tamen causam moraliter per se, et physicam per accidens. Patent singula, quia privationes, et defectus non habent causam physicam per se efficientem, quia actio physica per se tendit ad dandum esse. Et hoc modo Augustinus, 12, de Civitate, capite 7, dicit peccatum non habere causam efficientem, sed deficientem, quia non est quidem effectio, sed defectio. Secunda pars de causalitate per accidens constat, quia voluntas efficit actum, cui conjuncta est privatio; ergo per accidens privationem causat. Dices, imo etiam sequitur per se efficere, quia illa deformitas necessario est conjuncta actui, ut hic et nunc fit, ergo etiam intenta per se sicut actus. Respondeo, hoc probat tertiam partem tertii corollarii, de causa per se morali supposita obligatione vitandi inordinatum actum: de causa autem physica non procedit, ut patet. Quarto constat, quid dicendum sit de causa puræ omissionis, si illam esse contingat; hujusmodi enim peccatum et inordinatio immediate, et proxime quasi inheret ipsi voluntati: nam est privatio actus debiti; in esse causam autem efficientem nullam habet posi-

tivam neque per se, neque per accidens, sed privativam: scilicet solam voluntatem ipsam, ut non influentem in actum: unde quod divus Thomas, 1, 2, quæst. 75, art. 1, dicit inordinationem peccati semper habere causam aliquam agentem per accidens, quia non est pura negatio, sed privatio perfectionis debitæ in esse: perfectio autem debita non abest nisi propter causam impediendam: hoc, inquam, est intelligendum moraliter et frequenter, quia frequentius accidit omne peccatum actu positivo committi: tamen per se, et simpliciter, necessarium omnino non est: unde etiam ratio illa per se non est necessaria in præsentia materia: nam peccatum non privat perfectione debita, necessitate naturæ, sed debita ex lege rectæ rationis: et propterea non tantum propter impedimentum, sed etiam ratione libertatis abesse potest.

4. *Quæ sit radix deformitatis peccati. — Excluditur error Manichæi.* — His positis difficultas potissima hujus materiæ est in explicanda radice hujus defectus, qui actui voluntatis conjungitur: nam cum voluntas ex sua natura sit perfectum principium agendi: non facile apparet quid sit in causa, ut in suis actionibus deficiat. In qua re prætermittendus est error Manichæi, qui, sicut ponebat duo prima principia, bonum et malum, ita homini tribuebat duas animas, unam factam a principio malo, quam dicebat esse principium omnium peccatorum. Contra quem agitur, 1 part., quæst. 48 et 49, et videri potest Augustinus, de Hæreticis, cap. 46, et 5, Confession., c. 50, et 12, de Civitate, cap. 7, et Chrysostomus, homil. 9, in Synodum.

5. *Prima sententia de causa deformitatis.* — Prima sententia est inter scholasticos, quæ affirmat deformitatem peccati per se oriri, quasi ex defectu aliquo ipsius principii, nempe liberi arbitrii, nam omnis causa per accidens reducitur ad causam per se, ita divus Thomas 1, 2, quæst. 75, art. 1, et 1 part., quæst. 49, art. 1, ad 3, et quæst. 63, a. 1, Bonaventura 2, distinct. 34 et 44, et favet Augustinus, libro Retract., cap. 9 et 16, et lib. de vera Religione, cap. 26, et ubicumque fere agit contra Manichæum et Julianum. Fundamentum est, quia effectus est similis causæ: sicut ergo perfectio effectus est ex perfectione causæ, ita defectus ex defectu. Confirmatur, quia in naturalibus nunquam effectus, vel operatio privatur perfectione debita, nisi quia causa est imperfecta, neque potest vincere omnia impedimenta. At enim iste defectus non eodem modo explicatur.

D. Bonaventura dicit solum esse unum: scilicet voluntatem factam esse ex nihilo, quod sumpsit ex modo loquendi Patrum, quos attuli, lib. 7, de Angelis: tamen D. Thomas, citata quæst. 75, dicit hunc defectum esse carentiam directionis, vel applicationis debitæ regulæ rationis: et legis divinæ ad operandum, ex quo defectu nascitur, ut voluntas deficiat. Neque refert, quod defectus videatur esse in intellectu: nam liberum arbitrium facultatem dicit voluntatis et rationis: et præterea, quia defectus quidam est ipsius voluntatis, applicari ad opus sine debita regula. Eandem sententiam habet divus Thomas, quæst. 77, art. 2, et quæst. 78, art. 1, ad 1, et quæst. 3, de Malo, art. 9, Durandus 2, distinct. 35, quæst. 9, et distinct. 37, Capreolus, ad argumenta contra 2 conclus., et in 3, distinct. 36, ad argumenta Scoti, Marsilius 2, dist. 13, art. 2, Adrianus, quodlib. 4, quæst. 1, qui communiter dicunt voluntatem non posse deficere, nisi quia præcedit defectus in intellectu, ex quo oriatur defectus in ipsa: favet Aristoteles 3, Ethicor., cap. 1 et 6, Ethicor., cap. 6, et lib. 7, cap. 3, ubi dicit omnes peccatores ignorare: favet item illud Proverbii 14: *Erant, qui operantur malum*, et Danielis 16: *Avorterunt sensum suum*. De hoc autem defectu, qualis sit, non eodem modo loquuntur hi auctores, ut videbimus.

6. *Secunda sententia.* — Secunda sententia dicit primam peccandi originem esse solam libertatem voluntatis, et ideo defectum peccati non habere originem ex aliquo defectu, qui in principio efficiente procedat, sed solum sequi rationem naturæ, vel objecti, in quod ferri potest voluntas sua libertate. Neque obstat, quod libertas sit perfectio, nam propterea per se fertur voluntas ut sic, et per accidens sequitur defectus. Ita opinantur multi theologi, in 3, dist. 36 et 37, Scotus, Gabriel, Ockham, quodlib. 5, et quodlibeto etiam 22, et Major 4, dist. 49, quodlibeto septimo, Henricus, quodlibeto 10, quæst. 3, et quodlibeto 1, quæst. 16 et 17; favet Augustinus, supra, et in Enchirid., cap. 22 et 23, de Civitate, cap. 1, et de Ecclesiast. dogmat., cap. 15; quisquis tandem sit auctor libri hujus, sicut et Enchiridii. Fundamentum est, quia licet intellectus, quidquid in se est faciat, et consideret, et judicet practice, vel speculative, non potest inferre voluntati necessitatem, etc. Neque etiam ex parte voluntatis oportet præcedere defectum aliquem, nam velle ille defectus est liber, vel naturalis, non liber, quia alias procederet ex priori defectu, de quo rediret eadem quæstio.

Deinde vel ille defectus est peccatum, et sic non est causa peccati prima: vel non est peccatum, et sic non poterit esse causa peccati, et idem argumentum procedit, si defectus ille est naturalis, nam ratione illius non imputabitur peccatum. Confirmatur, nam in naturalibus sæpe effectus per accidens non habet semper fundamentum in defectu causæ, sed sæpe in objecto, vel materia: ergo similiter, etc.

7. *Prima propositio.* — Prima propositio. Cum perfecta scientia, et consideratione, vel habituali, vel naturali potest esse peccatum, et defectus in voluntate: est communis sententia, et certa de fide. Lucæ 12: *Servus qui cognovit voluntatem domini, et non fecit, vapulabit nullis*, etc.; et Jacobi 4: *Scienti bonum, et non facienti*, etc., quomodo exponit illud Augustinus, psal. 68, *fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum*.

8. *Secunda propositio.* — Secunda propositio. Non est necesse præcedere in intellectu aliquem errorem speculativum, qui sit quasi origo ad peccandum. Est communis. Probatur: nam fidelis cum furatur non habet iudicium speculative falsum circa furtum, alias esset hæreticus. Idem patet in Angelo primo, et Adamo, et in peccato puræ omissionis, si fiat. Sed obijciunt: nam qui peccat, fertur in malum, sub ratione boni; ergo judicat esse bonum quod non est. Qua ratione videtur uti D. Thomas, illa quæst. 77, art. 2. Respondeo, licet qui peccat non appetat honestum bonum, tamen appetit bonum delectabile, seu naturæ commodum, et ideo sic judicans non falso judicat. Sed contra, quia voluntas nihil appetit nisi sub ratione boni honesti, ut indicat Aristoteles 3, Ethicor., cap. 4, et Rhetoric., c. 9, et patet, quia voluntas est appetitus rationalis perfectus: ergo nullum bonum appetit, nisi ut bonum simpliciter est rationis. Respondetur falsum esse antecedens, neque Aristoteles id affirmat, cum sit contra experientiam: et ratio est, quia voluntas licet sit rationalis, tamen est universalis appetitus hominis, et ideo quidquid homini est convenientis appetere potest sub quacumque ratione convenientis, quod docet Augustinus, lib. 2, Confessionum, c. 4, et D. Thomas, quæst. 3, de Malo, art. 12, et exponit bene Cajetanus 1, 2, q. 78, art. 3.

9. *Tertia propositio.* — Tertia propositio. Ad peccandum, non est necessarium, ut præcedat inconsideratio speculativa tanquam origo peccandi, unde voluntas peccare potest, etiamsi intellectus habeat omnem speculativam considerationem, licet hic modus non semper con-

tingat. Colligitur hoc ex Aristotele, supra, et D. Thoma 1, 2, q. 77, art. 2, ubi contrarium tribuit Socrati: idem tribuitur Platoni 3, de Legib., imo colligitur clare ex capite 14, ad Romanos, et ex dictis, supra, in materia de conscientia, et experientia patet: ratio est, quia voluntas non ab speculativa cognitione, sed a practica movetur. Ultima pars etiam constat experientia, et ratio est, quia iudicium practicum oritur ex iudiciis speculativis, et ideo difficile est actu considerare omnia, quæ ad vitandum peccatum conferre possunt, et practice deficere. Confirmatur: nam maxime id contingeret propter passionem: passio autem, moraliter loquendo, ideo est causa practice electionis, quia perturbat rationem, et eam impedit.

10. *Quarta propositio contra Durandum.* — Quarta propositio. Etiam ad peccandum non est necessarius error practicus, qui peccatum antecedit, et sit quasi origo ejus. Est contra Durandum, et alios, qui dicunt debere præcedere hoc iudicium, *hoc est, præ cæteris faciendum et eligendum*, quod sine dubio falsum est, nam illo modo solum bonum honestum est eligendum: et signum est, quia voluntas illi iudicio conformis est prava: ergo iudicium est practice falsum, juxta definitionem Aristotelis, de Virtute practica. Probatur tamen conclusio, quia ad eligendum non est necessarium illud iudicium, ita ut sensus sit, *hoc est dignum eligi præ aliis*, vel, *est eligendum præ aliis, contra rationem rectam*, nam tale iudicium non solum practice, sed etiam speculative est falsum: ergo sufficit judicare, *hoc est delectabilius*, vel aliqua ratione utilius ad divitias comparandas: imo juxta dicta de electione satis erit judicare mihi esse bonum, et utile. Præterea signum illud nullum est: nam pravitas voluntatis non ex falsitate iudicii, sed ex objecti deformitate provenit. Confirmatur: nam qui judicat ad comparandas divitias esse utiles usuras, non judicat falsum, et tamen illud iudicium sufficit ad peccandum. In Angelo quoque, et Adamo non præcessit error, neque practice, ut alibi etiam ostendi, tomo de Angelis, et de Opere sex dierum.

11. Sed quidam dicunt hanc conclusionem esse veram de peccato quasi inchoato, quod consistit in electione, non vero consummato per usum: nam tunc necessario debet præcedere imperium efficax de re agenda, quod practice est falsum. At imprimis in electione ipsa satis consummatur peccatum: deinde eadem est ratio de iudicio, quod præcedit elec-

tionem et usum, juxta dicta: tandem, ut non sit quaestio de nomine, si practice falsum dicatur omne judicium, quod non est ex prudentia morali, neque est bonis moribus consentaneum, atque adeo, quod potest esse occasio defectuose operandi: sic dici potest illud judicium practice falsum, seu potius metaphorice, quam proprie, quomodo peccatum ipsum est error quidam: si vero dicatur judicium falsum, quod non est conforme rei judicatae, sic manifestum videtur nullam rem in tali judicio necessario praecedere falsitatem, vel inconsiderationem.

12. *Quinta propositio bipartita.* — Quinta propositio: Moraliter loquendo, semper in omni peccato occurrit aliqua inconsideratio practice, vel pravitate objecti, vel actus, licet si absolutam voluntatis potentiam consideremus, neque iste defectus intellectus simpliciter videtur necessarius ad peccandum. Priorem partem persuadent dicta in priori sententia, n. 5, allata: quae isto modo vera est, et interpretanda, loquitur enim, ut philosophi morales. Confirmatur, quia vix potest aliquis actum honestum, et delectabile bonum ita perfecte considerare, ut simul absolute judicet hoc etiam prosequendum esse, quia sensui conveniens: vitandum vero, quia contra rectam rationem; sed qui peccat, semper actu considerat priori modo circa bonum delectabile, vel aliud simile: ergo, moraliter loquendo, non actu tunc indicat virtutem esse sectandam. Ultima pars satis probatur illa ratione: nam si naturam et potestatem nostrae liberae voluntatis consideremus, in potestate ejus est, moveri quo voluerit, si objectum sit sufficiens, quidquid intellectus in contrarium conetur. Confirmatur ex dictis supra in materia de electione. Nonnulli obijciunt, quia sequitur posse aliquem saepe peccare, et tamen habere perfectam prudentiam. Respondeo negando consequentiam, quia prudentia dependet ex recta intentione finis, quae non est in ea, qui quomodocumque peccat.

13. *Sexta propositio.* — Sexta propositio. Licet cum actu peccati semper sit conjunctus iste defectus intellectus, non tamen ille est prima origo peccandi, sed potius illa reducitur in defectum voluntatis: hoc notavit Alensis, 2 part., quaest. 129, membr. 2, et explicatur, nam ex Aristotele 3, Ethic., cap. 1, aliud est ex ignorantia, aliud ignorantem peccare: interdum vero ita peccat aliquis inconsiderate, ut paratus sit ad peccandum, etiamsi consideraret, et tunc non proprie inconsideratio est

origo peccati, neque proxima, neque prima, cum tunc inconsideratio non sit causa. Interdum vero ita peccat quis inconsiderate, ut si adverteret, non peccaret, et tunc inconsideratio est aliquo modo causa per accidens tamen non est prima origo, quia ipsa inconsideratio ex voluntate nascitur: ideo enim intellectus non considerat, quia voluntas non vult, vel directe, vel indirecte. Quod patet, quia si inconsideratio aliquo modo non esset voluntaria, et illa esset causa actus, non esset peccatum ille actus, ut patet a simili ignorantia invincibili. Confirmatur, nam tota perfectio practica intellectus, ut sit absoluta, debet oriri ex affectu, et ex illo pendet, ut dicit Aristoteles 2, de Anima, c. 20, D. Thomas, 1 part., quaest. 14, art. 16; ergo e contra defectus practicus intellectus oritur ex defectu affectus: ergo cum iste tantum defectus practice inconsiderationis saepe concurrat in peccato, prima ejus radix affectui est tribuenda. Tandem inconsideratio est privatio exercitii actus intellectus, ut in exercitio pendet a voluntate: ergo iste defectus est ex defectu primi moventis. Sed contra: ergo iste defectus voluntatis erit peccatum, quod est impossibile, cum antecedit ipsam inconsiderationem, atque adeo primum peccatum. Respondeo negando illationem, ille enim defectus voluntatis solum est formalis, vel virtualis voluntas non considerandi: non considerare autem de se neque est malum, neque peccatum, licet malum postea sit inconsiderate velle et agere. Ex quibus dico ultimo.

14. *Septima propositio.* — Septima propositio. Voluntatem posse peccare est defectus quidam naturalis ipsius voluntatis conjunctus cum perfectione naturali, et ex utroque simul applicato ad opus manat peccatum. Est divi Thomae 1, 2, quaest. 75, art. 1, et clarius 1 p., quaest. 49, art. 1, ad 3, et quaest. 1, de Malo, art. 3, ad 14, et 3, et contra Gentes, cap. 10, indicat Augustinus supra, videaturque 3, de libero Arbitrio, cap. 17 et 1, primo Retractingionum, cap. 9, et facit illud Ecclesiastici 15: *Deus ab initio hominem constituit, et reliquit eum in manu consilii sui.* Et ratione probatur, nam imprimis peccatum supponit in voluntate potestatem appetendi quidquid est homini conveniens, et non appetendi quidquid non est sibi necessarium bonum, et haec potestas perfectionem importat libertatis, et dominii priorum actuum: habet tamen conjunctos hos defectus, scilicet non esse suam regulam, neque semper, aut necessario inniti suae regulae,

et fini ultimo, atque adeo esse moralem. Ex quibus fit, ut sua illa potestate uti possit sine debita regula et mensura rectae rationis, quae quaedam imperfectio est, nam posse deficere imperfectio est, sicut posse mori: unde perfectissima voluntas, quia omnem excludit defectum naturalem, deficere non potest. Dices, non ideo peccat aliquis, quia potest deficere, sed quia actu deficit: ergo ille defectus, qui consideratur quasi impotentia, non est prima origo defectus peccati. Respondeo, illa propositio causalitatis potest explicare causam quasi formalem: *peccat, quia actu deficit*, et hoc modo est vera: potest tamen reddere causam efficientem de qua agimus, et sic est falsa: non enim ideo aliquis efficit peccatum, quia deficit, nam haec non sunt distincta, sed quia potest deficere, ideo peccat: unde defectus actus secundi, ex defectu actus primi oritur, ut in naturalibus etiam patet, neque urget argumentum Scoti, in n. 6, scilicet istum defectum esse naturalem, et ideo non esse primam originem peccati, quia licet ipse sit naturalis, tamen operatio non ab illo naturaliter profluit, sed libere, quia est in potestate voluntatis non operari cum illo defectu, vel ex illo defectu, et ideo illi tribuitur defectus in actu.

15. Sed obijciat aliquis: nam prius natura, quam voluntas efficit peccatum, vel operationem defectuosam, est indifferens: et ut sic, non potest illam efficere, sed oportet quaerere a quo determinetur: illa autem determinatio est origo peccati. Respondeo voluntatem, ut priorem natura illo actu, nullo modo posse esse determinatam, quia per se ipsam non est determinata: debet ergo determinari per aliquid illi additum: nihil autem illi additur ante actum. Item quaerendum est, quid sit illud: si naturale, actus profecto, qui ab illa nascitur, non erit liber: si liberum, quomodo ad illam determinationem se determinavit voluntas? Negandum ergo est a voluntate per se indifferente non posse procedere actum peccati immediate, imo id vere est necessarium ad actionem liberam, et ratio est, quia ista indifferentia non est quasi per negationem solam, sed per virtutem positivam ad efficiendum hoc, et illud divisim, quae virtus volendo efficit hoc potius, quam illud, neque prius efficit, quam velit, neque e contra.

SECTIO II.

An in intellectu possit esse peccatum.

1. *Expeditur unus quaestionis sensus.* —

Quaestio intelligi potest vel generaliter de omni peccato: an videlicet peccatum sit in intellectu; vel specialiter de aliquo genere peccatorum. De primo sensu certum mihi videtur, non omnem peccati malitiam esse formaliter in intellectu: quodammodo tamen vult divus Thomas 2, 2, quaest. 74, art. 5, omne peccatum esse in intellectu, scilicet tanquam in dirigente, et movente voluntatem ad id, quod est honestum: vel non movente ad id, quod est honestum: nam cum intellectus sit gubernaculum voluntatis, quando voluntas deficit, signum est intellectum male consulere, et gubernare, sicut e contra omnis virtus voluntatis est quodammodo in intellectu, ratione prudentiae dirigentis. Certum tamen esse debet istum defectum intellectus non esse per se culpam, neque peccatum, atque adeo neque continere in se formaliter malitiam moralem, cujus contrarium videtur sentire Cajetanus illo art. 5, contra quem faciunt ea, quae diximus supra de malitia, et quae statim dicam. De secundo sensu sit.

2. *Prima propositio pro altero sensu quaestionis.* — Prima propositio. Quaedam peccata peculiari ratione dicuntur esse in intellectu, quia ex genere suo in illo consummantur. Patet, nam hoc modo ignorantia earum rerum, quas scire tenemur, est peccatum ad intellectum pertinens, 1, ad Corinth. 4: *Deus cecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii.* Et idem de errore, vel haeresi. Advertit tamen Cajetanus differentiam inter ignorantiam et errorem: ignorantia enim tantum est peccatum, quando est de his rebus quas scire tenemur; error vero voluntarius in quibuscumque rebus censetur semper esse peccatum, quod verum videtur, licet Durandus 2, dist. 39, quaest. 2, contrarium sentiat: et patet, quia error per se est objectum pravum, et defectus contrarius naturae hominis, et ad nullum finem bonum referri potest: ergo non potest honeste amari. Confirmatur, quia mendacium per se malum est: ergo magis est malum judicium falsum, ex quo fit, ut semper sit peccatum temere se exponere erroribus, vel veniale, vel mortale pro qualitate materiae: secus vero esset quando hoc esset opinando probabiliter, nam tunc non voluntarie erratur: vide pro hac propositione dicta in tomo de Fide, disp. 16, sect. 13.

3. *Secunda propositio.* — Secunda propositio. Etiam malitia et deformitas moralis istorum peccatorum, non est in intellectu, neque in actibus ejus, sed tota in voluntate. Colligi-